

3 Motivaties van landbouwers en moeilijkheidsgraad van agromilieumaatregelen

Ann Van Herzele (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek), Anne Gobin (Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek) en Peter Van Gossum (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek).

3.1 Inleiding

Een aantal landen en regio's maken in hun programma een onderscheid tussen verschillende niveaus van maatregelen. Hoe hoger het niveau, hoe hoger en specifiekere de vereisten die worden gesteld aan de landbouwer en in principe ook hoe hoger de vergoeding. In Europese rapporten wordt gesproken van donkergroene versus lichtgroene maatregelen. Donkergroene maatregelen beogen een zo groot mogelijk (en vaak specifiek) effect ten gunste van milieu en natuur. Deze maatregelen hebben vaak een hoge moeilijkheidsgraad waardoor slechts een beperkt aantal landbouwers ze kunnen of willen toepassen. Lichtgroene maatregelen beogen een hoge participatiegraad. Aangezien ze relatief eenvoudig zijn kunnen ze op een grotere schaal worden toegepast. Dit is voor bepaalde milieudoelstellingen ook nodig (bv. waterkwaliteit). Welk type van maatregel prioriteit moet krijgen blijft echter een heikel punt in discussies over het agromilieubeleid. Een vaak gehoord argument in dit debat is de motivatie van landbouwers. Zo wordt geopperd dat landbouwers die meer bekommerd zijn om de natuur eerder bereid zouden zijn om gespecialiseerde, moeilijkere maatregelen toe te passen en dat weinig vereisende maatregelen vooral landbouwers zouden aantrekken die voordeel willen halen uit de subsidies maar die minder gemotiveerd zijn om hun bestaande praktijken te veranderen ten gunste van milieu en natuur. In de besproken studie in dit subhoofdstuk werd gepeild bij de landbouwers zelf naar hun motivaties om te participeren in agromilieumaatregelen. Het onderzoek maakt deel uit van een ruimere enquête over landgebruik bij 1.171 landbouwers binnen het studiegebied de Dijlevallei (Vlaanderen en Wallonië). Er werd aan de landbouwers gevraagd om uit een lijst van 14 mogelijke redenen er 3 uit te kiezen en deze te rangschikken volgens belangrijkheid. Voor meer informatie wordt verwezen naar de bijlage Methoden en naar Van Herzele *et al.* (2012). De moeilijkheidsgraad³ van 33 verschillende maatregelen werd ingeschat door 7 experts op een 6-puntschaal (van zeer gemakkelijk tot zeer moeilijk). De maatregelen werden vervolgens ingedeeld in 3 moeilijkheidsgraden: hoog (bv. hamsterbescherming, botanisch beheer, mechanische onkruidbestrijding), gemiddeld (bv. perceelsranden natuur, akkervogelbeheer, niet-kerende bodembewerking), laag (bv. perceelsranden milieu, erosiebestrijding grasstroken, water, vlinderbloemige gewassen).

3.2 Resultaten

Van de 237 landbouwers die de enquête invulden zijn er 128 (54%) die agromilieumaatregelen toepassen. Veel van deze landbouwers passen meer dan één maatregel toe, gemiddeld 2,5. Het is hierbij opvallend dat landbouwers die de moeilijkste maatregelen toepassen tegelijk ook vaak minder veeleisende maatregelen toepassen. In tabel 3 zijn de resultaten voor de motivaties van landbouwers uitgedrukt in percentages van het aantal respondenten. Hieruit komen de volgende observaties:

- Verhogen van inkomsten is veruit de meest aangeduide reden en dit geldt het meest voor landbouwers die maatregelen toepassen met een gemiddelde en hoge moeilijkheidsgraad. Respectievelijk 86,0 en 86,5% noemt dit één van hun drie belangrijkste redenen. Nochtans moet hier vermeld worden dat 62% van de landbouwers verhoging van inkomsten niet als

---

³ De moeilijkheidsgraad van de maatregelen werden relatief t.o.v. elkaar vergeleken, deze algemene inschatting kan verschillen van de moeilijkheidsgraad die een individuele landbouwer ervaart. Deze laatste kan variëren naargelang de specifieke bedrijfssituatie.

de meest belangrijke reden opgeeft. Het werd zelfs helemaal niet vermeld door 42% van de landbouwers die maatregelen toepassen met lage moeilijkheidsgraad.

- Verrijking van de bodem en nutriëntenkringloop zijn de meest aangehaalde redenen door landbouwers die maatregelen toepassen met een lage moeilijkheidsgraad (65,4%).
- Weinig investering en arbeid zijn voor alle landbouwers belangrijk maar het meest voor diegenen die moeilijkere maatregelen toepassen: 44,2% van de landbouwers met maatregelen met gemiddelde moeilijkheidsgraad (weinig extra arbeid) en 40,5% met maatregelen met hoge moeilijkheidsgraad (weinig investering).
- Aanpassing aan weinig vruchtbare grond, de agromilieumaatregel biedt een goed economisch alternatief omdat de grond minder vruchtbaar is, is vooral belangrijk voor landbouwers met een gemiddelde (30,2%) tot hoge moeilijkheidsgraad (24,3%).
- Een goede combinatie met bestaande praktijken alsook met andere regelgeving is vooral belangrijk voor landbouwers die maatregelen toepassen met een lage moeilijkheidsgraad (respectievelijk 19,2% en 15,4%).
- Milieuredenen zijn het meest belangrijk voor landbouwers met maatregelen met hoge moeilijkheidsgraad. Zij zijn bekommerd om bodemerrosie (40,5%) en natuur (35,1%). Natuur wint duidelijk aan belang naarmate de moeilijkheidsgraad van de toegepaste maatregelen toeneemt.
- Er wordt in het algemeen weinig belang gehecht aan motivaties die met sociale relaties te maken hebben maar toch iets meer onder landbouwers die moeilijkere maatregelen toepassen.

Naast de frequentieanalyse op basis van het aantal respondenten zijn er ook analyses uitgevoerd op basis van het aantal antwoorden. Hierbij werden de motivaties ook gewogen naar belangrijkheid (de eerste, tweede en derde gerangschikte redenen kregen een gewicht van respectievelijk 3, 2 en 1). De resultaten hiervan geven geen significante verschillen met deze eerder besproken. Wel is er een lichte verschuiving naar een grotere bezorgdheid voor milieu en natuur. De positieve impact op biodiversiteit, soorten en natuurlijke habitats wordt de tweede belangrijkste reden voor landbouwers die maatregelen toepassen met een hoge moeilijkheidsgraad. De tweede belangrijkste motivatie voor alle landbouwers samen is het tegengaan van bodemerrosie.

Tabel 3 Percentages van respondenten die onderstaande redenen aanduiden als één van de drie belangrijkste om hun huidige agromilieumaatregelen aan te gaan.

Redenen voor huidige agromilieumaatregelen	Respondenten ingedeeld volgens moeilijkheidsgraad agromilieumaatregel*			Alle respondenten
	Laag	Gemiddeld	Hoog	
1. Verhoging van inkomsten	57,7	86,0	86,5	79,2
2. Weinig investering vereist	26,9	32,6	40,5	34,0
3. Weinig extra arbeid	30,8	44,2	32,4	36,8
4. Voordelige combinatie met andere regelgeving	15,4	11,6	0,0	8,5
5. Aanpassing aan rotatie en andere activiteiten in het bedrijf	19,2	7,0	2,7	8,5
6. Aanpassing aan weinig vruchtbare grond	3,8	30,2	24,3	21,7
7. Positieve impact op het milieu (biodiversiteit, soorten, natuurlijke habitats)	15,4	27,9	35,1	27,4
8. Helpt bij tegengaan bodemerosie	42,3	25,6	40,5	34,9
9. Verrijking bodem en nutriëntenkringloop	65,4	7,0	10,8	22,6
10. Positieve impact op het imago van de landbouw	0,0	0,0	0,0	0,0
11. Positieve impact op het imago van mijn bedrijf	3,8	11,6	5,4	7,5
12. Wordt reeds toegepast in de omgeving	3,8	2,3	0,0	1,9
13. Beschikbaarheid technisch advies	7,7	2,3	2,7	3,8
14. Aanraden door derden (bv. grondeigenaar, jager, ...)	0,0	4,7	13,5	6,6

(*): De respondenten zijn ingedeeld volgens de moeilijkste maatregel die ze toepassen.

3.3 Aanbevelingen

Verhoging van inkomsten is de meest genoemde reden voor het toepassen van een agromilieumaatregel. Het is echter voor de meerderheid van de ondervraagden niet de belangrijkste reden en wordt zelfs vaak niet vermeld door landbouwers die enkel eenvoudige pakketten toepassen. De veronderstelling dat deze landbouwers vooral gemotiveerd zijn door de subsidies is dus niet helemaal juist. Blijkbaar hechten zij het meest belang aan het verbeteren van de bodem en de inpasbaarheid van de maatregel in bestaande landbouwpraktijken. Landbouwers die moeilijkere pakketten toepassen zijn beduidend meer gemotiveerd door een verhoging van inkomsten. Aangezien zij eveneens meer belang hechten aan weinig investering en arbeid zou kunnen afgeleid worden dat zij de hoogte van de vergoeding en de gevraagde inspanningen tegen elkaar afwegen. Tot slot klopt de veronderstelling dat landbouwers die specifieke, moeilijkere maatregelen toepassen meer gemotiveerd zijn om zich in te zetten voor milieu en natuur. Dit correspondeert trouwens met de veelal hogere ambitiegraad van de maatregelen zelf. Maar het duidt er ook op dat streven naar financieel gewin en bekommernis om natuur elkaar niet hoeven uit te sluiten en wel degelijk hand in hand kunnen gaan. Toch moet hierbij worden opgemerkt dat deze landbouwers niet alleen worden aangetrokken tot die gespecialiseerde maatregelen. Zij participeren doorgaans in een mix van maatregelen met verschillende moeilijkheidsgraad. Waar het beleid gespecialiseerde maatregelen nodig acht (zoals voor biodiversiteit) moet er dus tegelijk voor gezorgd worden dat ook eenvoudige maatregelen aantrekkelijk blijven voor deze landbouwers. Tenslotte moet worden benadrukt dat op basis van een enquête naar motivaties enkel het belang van afzonderlijke motivaties kan worden ingeschat. Om de werkelijke betekenis en het samenspel van deze motivaties te begrijpen is het nodig om deze te plaatsen in het geheel van redeneringen die landbouwers volgen wanneer zij participeren in agromilieubeheer (zie § 9).